

A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes

1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevele

a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

Az Alaptörvény 29. cikkének (1) bekezdése az ügyészséget az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítőjeként határozza meg. Az állami büntetőhatalom teljes körű és eredményes gyakorlása kizárólag akkor valósulhat meg, ha az ügyészség minden törvényes eszközzel és következetesen szorgalmazza a bűncselekmények haszonélvezőiként működő vagy éppen a bűncselekmények elkövetésének eszközeként működtetett jogi személyekkel szembeni intézkedések alkalmazását is.

Mindezekre figyelemmel – az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 9. §-ának (3) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján – a következő körlevelet adom ki:

1. A büntetőeljárás valamennyi szakaszában körültekintően vizsgálni kell azt, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 63. §-a (1) bekezdésének i) pontja szerinti intézkedés alkalmazásának – a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Jszbt.) 2. §-ában írt – feltételei fennállnak-e.

2. A Jszbt. a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazásának összetett feltételrendszerét határozza meg. A Jszbt. 2. §-ának 2013. július 1. napján hatályba lépett módosítását követően büntetőjogi intézkedés alkalmazását nem kizárólag azon körülmény alapozhatja meg, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, hanem az is, ha a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el.

Ezért a 2013. július 1. napját követően elkövetett bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban nem zárja ki a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazását az, ha a bűncselekménnyel kapcsolatosan nem keletkezett vagyoni előny, vagy az előny nem a jogi személynél jelent meg. A bűncselekményt a jogi személy felhasználásával elkövetettnek kell tekinteni akkor is, ha a jogi személyt bűncselekmény elkövetésének leplezése céljából hozták létre, vagy a jogi személy tényleges tevékenysége bűncselekmény elkövetésének leplezését szolgálja.

Jellemzően több okból is felveti a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazásának indokoltságát a pénzmosás vagy a költségvetést károsító bűncselekmények elkövetéséhez felhasznált, jogszerű gazdasági tevékenységet nem vagy csak részben végző gazdasági társaságok, stróman cégek működése. Az alapvetően jogszerű gazdasági tevékenységet folytató jogi személyek esetében pedig különösen a költségvetésbe történő befizetési kötelezettség (tipikusan áfára elkövetett) vagy költségvetésből származó pénzeszközök (tipikusan közbeszerzési eljárás vagy céljelleggel nyújtott támogatás) vonatkozásában elkövetett költségvetési csalás eredményezheti a jogi személy javára előny szerzését. Ezért az ilyen jellegű bűncselekmények miatt indult eljárásokban nem maradhat el annak körültekintő vizsgálata, hogy a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazásának van-e helye.

3. A 2. pontban meghatározott feltételek fennállásán túl a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazásának további feltétele a Jszbt. 2. §-ában felsorolt személyi

kör elkövetői magatartása vagy a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tudomása. Ezért az eljárás során nem maradhat el a bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának felderítése, köztük annak vizsgálata, hogy a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, tisztségviselője, cégvezetője, felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja miként kapcsolódott a bűncselekményhez és a jogi személy tevékenységi köréhez.

A Jszbt. 3. §-ának (2) bekezdésében meghatározott esetekben a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések alkalmazásának nem szükségszerű feltétele a bűncselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonása. Ezért a törvényben meghatározott esetekben az eljárás felfüggesztése vagy megszüntetése esetén is vizsgálni kell, hogy helye van-e a büntetőjogi intézkedések alkalmazásának.

4. Ha a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának általános feltételei fennállnak, a jogi személy érintettségének és a bűncselekmény tárgyi súlyához igazodó intézkedés nemének, tartamának, illetve mértékének megválasztásához szükséges tények tisztázása nem maradhat el.

A bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt előny összegének meghatározása bizonyítási kérdés. A jogi személlyel szemben alkalmazható pénzbírság és a jogi személyt előreláthatóan terhelő bűnügyi költség ehhez igazodó összegének meghatározására, a megfelelő mértékű zár alá vétel elrendelésének indítványozására – miként arra a Legfőbb Ügyészség KF.4493/2011/4-I. számú iránymutatása is kitér – csak az e körben lefolytatott nyomozás alapján kerülhet sor. A pénzbírság és az annak biztosításául szolgáló zár alá vétel alkalmazása érdekében nem maradhat el a jogi személy tulajdonát képező, illetve rendelkezése alatt álló vagyonelemek felderítése, illetve felderítésének szorgalmazása sem az ügyészség rendelkezésére álló eljárásjogi eszközökkel. Ennek eredményétől is függően, célszerű a várható pénzbírság maximumára kiterjedő zár alá vétel elrendelése annak érdekében, hogy a büntetőjogi felelősség kérdésében döntő bíróságnak legyen lehetősége arányos szankciót alkalmazni.

5. A Jszbt. alapján a jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedés vagy kényszerintézkedés alkalmazása a bíróság mérlegelésén vagy a törvény kötelező rendelkezésén alapul.

Az intézkedéseket illetően a Jszbt. 4. §-ának (1) bekezdésében meghatározott feltételek fennállása esetén a jogi személy megszüntetése kötelező. A Jszbt. 11. §-ának (2) bekezdése pedig a jogi személlyel szemben alkalmazható kényszerintézkedés kötelező esetét határozza meg. Ez utóbbi rendelkezés alapján a jogi személlyel szemben előreláthatóan alkalmazásra kerülő pénzbírság végrehajtásához szükséges zár alá vételt el kell rendelni, ha a bíróság vagy az ügyészség engedélyezi, hogy a jogi személlyel szemben a felszámolási eljárást folytassák.

A Jszbt. kógens rendelkezése alapján alkalmazandó intézkedés, illetve kényszerintézkedés feltételeinek fennállása esetén azok alkalmazására az eljáró ügyészségnek minden esetben indítványt kell tennie. Ha a bíróság elutasítja az intézkedés, illetve a kényszerintézkedés alkalmazását, a határozattal szembeni fellebbezés bejelentése nem maradhat el.

6. A Jszbt. mérlegelést engedő rendelkezései esetén is indokolt, hogy az ügyészség hatékonyan érvényesítse az állam büntetőjogi igényét. Ezért, ha az alkalmazásuk általános feltételei fennállnak, a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések alkalmazására irányuló indítványtétel – a megszüntetést kizáró, a Jszbt. 4. §-ának (3) bekezdésében írt okok hiányában – csak különös méltánylást érdemlő esetben maradhat el.

Erélyes felelősségre vonást kell igényelni a gazdasági-pénzügyi, illetve az állampolgárok szélesebb körét sértő vagyon elleni, továbbá a közélet és a gazdasági élet tisztaságát csorbító

korruptciós bűncselekmények elkövetésében érintett jogi személlyel szemben. Az egyébként jogszerű gazdasági tevékenységet folytató jogi személlyel szemben pénzbírság alkalmazása, illetve tevékenységének korlátozása különösen indokoltnak tekinthető azon büntetőügyekben, amelyek tárgya olyan előny jogosulatlan megszerzése, amelyhez a jogi személy vagy az elkövető korruptciós bűncselekmény révén, közbeszerzési eljárás vagy céljelleggel nyújtott költségvetési támogatásra irányuló eljárás során elkövetett bűncselekmény eredményeként jutott.

7. Amint arra a Legfőbb Ügyészség KF.5233/2011/11-I. számú iránymutatása is utalt, a Jszbt.-ben meghatározott pénzbírság és a Btk. 74. §-ának (2) bekezdése alapján alkalmazandó vagyoneklobzás egymástól eltérő jogintézmények. Míg a reparatív jogkövetkezményként szabályozott vagyoneklobzás elrendelése a bűncselekmény elkövetéséből eredő teljes gazdagodásra nézve kötelező, addig a represszív célt szolgáló pénzbírság összegét a Jszbt. 6. §-a (1) bekezdésének keretei között a bíróság állapítja meg, mérlegelési tevékenysége eredményeként. Ezért a pénzbírság minden esetben a vagyoneklobzástól függetlenül – önállóan vagy mellette – alkalmazható intézkedés, együttes alkalmazásuknak nincs akadálya.

A jogi személlyel szemben a Btk. és a Jszbt. alapján alkalmazható büntetőjogi intézkedések – a vagyoneklobzás és a pénzbírság – egyúttal a zár alá vétel alkalmazásának különböző jogcímeit is megalapozzák.

A Btk. 74. §-ának (2) bekezdése alapján alkalmazandó vagyoneklobzás szempontjából közömbös, hogy az intézkedés milyen következményekkel jár a gazdálkodó szervezet gazdasági helyzetére nézve, e körülmények legfeljebb a pénzbírság mértéke körében értékelhetők. Minderre tekintettel a jelen körlevéllel párhuzamosan figyelemmel kell lenni a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról szóló 2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevélben foglaltakra is.

8. A jogi személy a bűncselekmény elkövetőjétől független érintettje a büntetőjogi intézkedésnek. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) LXIV. Fejezete szerinti ügyészségi intézkedés kilátásba helyezésének címzettje, illetve a Be. LXV. Fejezete szerinti egyezség megkötésének alanya a terhelt. Ezért a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazása nem lehet tárgya sem az ügyészségi intézkedés kilátásba helyezésének, sem az egyezségnek.

9. Ha az elsőfokú bíróság határozata az ügyész által előterjesztett büntetőjogi igényt nem elégíti ki, a határozattal szemben fellebbezést kell bejelenteni. A fellebbezési eljárásban részt vevő ügyészek minden olyan súlyosításra irányuló fellebbezést tartsanak fenn, amelyek jelen körlevél előírásainak megfelelnek. A fellebbezés visszavonásának indoka nem lehet az, hogy a fellebbezés fenntartásától azért nem várható eredmény, mert a bíróságok más gyakorlatot követnek.

Figyelemmel arra, hogy a Be. 583. §-ának (3) bekezdése alapján kizárólag az alkalmazott intézkedés neme, mértéke, illetve tartama ellen bejelentett fellebbezés esetén a bíróság nem vizsgálja az ítéleti tényállás megalapozottságát, különös figyelmet kell fordítani mind a vádirati tényállás, mind a bíróság által megállapított tényállás azon részeire is, amelyekre az ügyészség az intézkedés alkalmazását alapítja.

10. A Be. 37. §-ában írtak alapján az eljárás alá vont jogi személy a büntetőeljárás résztvevője. Ugyanakkor eljárási jogosultságait a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések alkalmazásának indokoltsága esetén megtett intézkedések, kényszerintézkedések és indítványok tekintetében a Jszbt. szabályozza.

11. A Jszbt. alapján az eljárást folytató szerveket többirányú intézkedési kötelezettség terheli. A Jszbt. 9. §-ának (1) és (2) bekezdése alapján a jogi személy érdekében meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd vagy meghatalmazás alapján kamarai jogtanácsos jár el. Ha a jogi személy nem hatalmaz meg jogi személy érdekében eljáró ügyvédet, akkor a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendeli ki. Az eljáró ügyvéd kijelölése az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes területi ügyvédi kamara feladata.

A Jszbt. 9. §-ának (5) bekezdése értelmében a jogi személy képviselőjére a védőre vonatkozó szabályok irányadók. A Jszbt. 9. §-ának (6) bekezdésében írt kivételekből az következik – miként azt a Legfőbb Ügyészség TPK.4492/2016/1-I. számú állásfoglalása is rögzítette –, hogy e rendelkezés a képviselő eljárási jogosítványait csak általánosságban határozza meg, ezzel szemben a képviselő kirendelésére és jogviszonyának keletkezésére megállapított speciális szabályokra az (5) bekezdés nem vonatkozik. A terhelt tehát kérheti más védő kirendelését, ám ugyanez a jogosultság a jogi személy számára kirendelt jogi képviselőre nézve nem illeti meg.

Mindezek mellett a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazásával kapcsolatban vizsgálni kell a Jszbt. 9. §-ának (4) bekezdésében meghatározott tilalmak betartását is, továbbá mindazon körülményeket, amelyek a Be. rendelkezései alapján a védő vagy más eljárási résztvevő esetleges kizárását megalapozhatják. A büntetőeljárás eredményességének érdekében, illetve az összeférhetlenség és a lehetséges érdekellentétek elkerülése végett különösen olyan esetekben kell körültekintően eljárni, amikor a terhelt védője egyúttal a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, tisztségviselője, cégvezetője, felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja.

A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés alkalmazását illetően a Jszbt. 12. §-a több esetben írja elő a jogi személy, a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd, a jogi személyt nyilvántartó bíróság, valamint a jogi személy felett törvényességi, illetve szakmai felügyeletet gyakorló szerv értesítésének kötelezettségét, amelynek elmaradására – ahogyan arra a Legfőbb Ügyészség KF.979/2015/1. számú és NF.308/2015/3. számú iránymutatása is felhívja a figyelmet – nem kerülhet sor.

12. A körlevélben foglaltak teljesítését a vezetői revízió eszközeivel fokozottan ellenőrizni kell.

13. Ezt a körlevelet 2019. június 1-jétől kell alkalmazni.

Dr. Belovics Ervin s. k.,
legfőbb ügyész helyettes